

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. IX: 2011

Nr 32 (301)

Data odczytu: 23.11.2011

Data wydania: 23.11.2011

=====

861. spotkanie

Edward Wiśniewski

Historia powstania kościoła p. w. św. Krzyża w Grudziądzu.

Dzięki rozwojowi przemysłu w Grudziądzu w drugiej połowie XX w. powstało wiele zakładów produkcyjnych. Tym samym nastąpił wzrost liczby ludności napływowej w mieście. Nowi osadnicy zamieszkali głównie w części południowej miasta. Zachodziła więc konieczność budowy nowego kościoła wyznania rzymsko-katolickiego. Jedyne dotychczasowy kościół św. Mikołaja obejmował cały dotychczasowy obszar ówczesnego miasta. Duszpasterze tego kościoła nie byli w stanie podołać należycie obowiązkom liturgicznym.

Już na początku XX w. ks. kanonik Kuhnert zabiegał o zbudowanie kościoła i w 1911 r. zaakceptowany został ten projekt przez władze miejskie. Zakupiono rozległy teren na skrzyżowaniu ulic Chełmińskiej i Bydgoskiej, o powierzchni 8500 m², od właściciela tartaku i cegielni Martina Schulza a w dniu 11 X 1915 r. rozpoczęto budowę kościoła. Pracę wykonano za 144 777 marek. Głównym budowniczym był Olkowski z Grudziądza. Nadzorował i projekt wykonał architekt Krüger z Grudziądza. W planach przyszłościowych była budowa nowego, dużego kościoła, a ten nowo budowany kościół miał być przeznaczony na „Dom administracyjno-mieszkaniowy”.

Dnia 1 X 1916 r. nastąpiło poświęcenie świątyni i utworzenie kuracji, podległej kościołowi św. Mikołaja w Grudziądzu.

Kościół ś. Krzyża zbudowano z cegły z miejscowej cegielni w układzie salowym, pokryty dwuspadowym dachem. Długość świątyni wynosiła 39 m, szerokość 13 m, powierzchnia 507 m², wysokość 10 m. W południowo-wschodniej części dobudowano zakrystię. Główny ołtarz z drewna znajdował się na południowej ścianie.

W obramowaniu łukowym, na tle ciemnogrnatowym firmamencie przedstawiono ukrzyżowanie Pana Jezusa, a pod Krzyżem umieszczono figury Najświętszej Maryi Panny, Marii Magdaleny i św. Jana Apostoła. Były również ołtarze boczne: Najświętszego Serca Pana Jezusa i Matki Boskiej. Wzdłuż ścian bocznych kościoła były ołtarze św. Teresy we wnęce półkolistej ściany oraz św. Antoniego i św. Józefa. Przed prezbiterium – po prawej stronie znajdowała się ambona, a na ścianach kościoła umieszczono Drogę Krzyżową o wysokości 80 cm. Organy na chórze zostały wykonane w Elblągu przez firmę „Terlech”. Miejsc siedzących było 370.

W 1917 r. ustawiono przed kościołem metalowe obramowanie dzwonnicy, na której zwieszono wykonane przez fabrykę dzwonów w Bocken koło Harzu w Niemczech, dwa dzwony: o wadze 218 i średnicy 78 cm, oraz mniejszy 172 kg o średnicy 68 cm, ufundowane przez rodzinę Kulerskich. Nazwano je „Mikołaj” i „Wojciech”. Poświęcone zostały 21 IX 1918 r.

Fundusze na budowę gromadzono w różny sposób, np. z kolekt zebranych w kościele św. Mikołaja i na cmentarzu oraz ze sprzedaży dwóch obrazów Najświętszej Maryi Panny, do zamku w Malborku.

Pierwszym zarządcą kościoła p. w. św. Krzyża był ks. Bronisław Gordon, wikariusz z fary. Kładąc podwaliny pod należyte funkcjonowanie świątyni założył m. in. stowarzyszenia jak: „Apostolstwa Modlitwy”, „Sodalicję Dziewcząt”, Stowarzyszenie „Świętego Dziecięcia Pana Jezusa”. Po pięciu latach, w 1923 r. powołano go jako prefekta do Seminarium Nauczycielskiego w Lubawie.

Następcą został ks. Jan Klunder, spokrewniony z sufraganiem diecezji ks. Jakubem Klunderem. Urodzony dnia 11 II 1889 r. w Koślince k. Tucholi, ukończył Gimnazjum w Chojnicach, wstąpił do Seminarium w Pelplinie. Pracę rozpoczął w kościele św. Wojciecha w Gdańsku. W czasie I wojny światowej był sanitariuszem i kapelanem wojskowym. W 1918 r. był wikariuszem w Collegium Marianum w Pelplinie. W parafii św. Krzyża dał się poznać jako społecznik, opiekował się najbiedniejszymi, szczególnie na osiedlu pokoszarowym tzw. „Maderze”, jako pasterz wyczulony na los bezrobotnych. Istniała tam świetlica, kierowana przez Władysławę Staruszkiewicz i Zofię Ostrowską. Uczono w niej również zawodu jak krawiectwo, introligatorstwo, stolarstwo. Odbywało się tam również odrabianie lekcji domowych. Caritas dostarczał aprowizację dla bezdomnych. W sprawy pomocy charytatywnej włączali się również księża wikariusze.

Kościół ten jako kuracja przetrwał do 1 VII 1934 r., kiedy to J. E. ks. bp. Stanisław Wojciech Okoniewski z Pelplina erygował samodzielną parafię.

Do parafii należały: Chełmińskie Przedmieście, Strzemięcín, Mniszek, Rzadz, Rudnik, M. Pieńki i Linczyk. Liczba wiernych wynosiła w: 1917 r. – 3147 osób, 1921 r. – 5584 osoby, 1928 r. – 11 092 osoby, 1936 r. – 12 000 osób.

Po napaści Niemiec na Polskę, dnia 11 XI 1939 r. ks. Klunder został aresztowany przez Selbstschutz i osadzony w areszcie śledczym przy obecnej ul. Sikorskiego i wraz z 20 zakładnikami wywieziony prawdopodobnie na Księżę Góry, gdzie został zamordowany. W czasie okupacji, na szczęście, odbywały się nabożeństwa – kontrolowane przez agentów niemieckich, Po wojnie – ze zniszczeń odrestaurowano kościół przez wiernych i księży: Dreszera, a w 1947 r. – L. Derdaua. Tak świątynia przetrwała aż do 1983 r. , kiedy to została rozebrana.

Kiedy w latach 70-tych rozpoczęła się budowanie osiedla „Kopernik” i rozbudowa osiedla „Centrum Wyszkołenia Kawalerii” – powstała koncepcja budowy, od dawna planowanego, nowego kościoła. Starania o nową świątynię rozpoczęto w latach 1975-76. Powstał projekt techniczny, opracowany przez architekta inż. Witolda Nagórskiego i konstruktora inż. Jacka Nagórskiego z Grudziądza.

Władze wojewódzkie wydały w dniu 5 VII 1976 r. decyzję na rozbudowę kościoła (nr WZ.6890-2-76). Na podstawie powyższej decyzji opracowano nowa dokumentację techniczno-robotyczną na rozbudowę kościoła, którą Biuro Przestrzenne w Toruniu decyzją z dnia 21 VIII 1979 r. zatwierdziło. Wielkiej pracy podjął się kierujący wspólnotą od 1970 r. ks. kanonik Klemens Baumgart, proboszcz parafii, by systemem gospodarczym wykonać to zadanie.

I tak: część I – katechetyczną poświęcono w 1981 r. Część II – prezbiterium, nawę główną z balkonami, kaplicą pogrzebową, kostnicą, chórem oraz wentylatornią poświęcono w 1985 r. Wieżę poświęcono w dniu 1.10.1987 r. Oprócz wymienionych braci Nagórskich – głównych projektantów, należy wymienić autorów projektów branżowych: instalację wodno-kanalizacyjną, gazową, c.o. i wentylację opracował inż. Ryszard Owczarek, instalację elektryczną – inż. Alojzy Smigielski. Nadzór sprawowali inż. Jan Jędrzejewski i mistrz Stanisław Romanowski.

Długość kościoła wynosi 56,72 m, szerokość max. 39,07 m, wysokość max. 24,32 m, wysokość nawy 17,6 m, wysokość wieży 48,1 m. Szczyt wieży wieńczy symbol Kongresu

Eucharystycznego, który odbył się w Warszawie w dniach 8-14 czerwca 1987 r. z udziałem papieża Jan Pawła II.

Kościół jest ogrzewany z własnej kotłowni. Pod kościołem wybudowano kaplicę pogrzebową p.w. Matki Boskiej Bolesnej (324,5 m²).

Architektonicznie blok kościoła jest obiektem wolno stojącym.

Do parafii należy około 17 000 wiernych, co ją stawia na pierwszym miejscu w dekanacie II Grudziądzkim. Na rozległym terenie parafii znajdują się dwie kaplice publiczne: sióstr elżbietanek i sióstr zmartwychwstanek, a na narożu ulic Chełmińskiej i Bydgoskiej, po zakończeniu budowy kościoła – p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego i uporządkowaniu placu, w 1988 r. postawiono na cokole „Krzyż wdzięczności”, którego poświęcenia dokonał ks. bp. Ordynariusz Diecezji Chełmińskiej Marian Przykucki.

Wielkim wydarzeniem dla wiernych kościoła było zainstalowanie nowych organów, sprowadzonych z Niemiec przez firmę „Organmistrzostwo – mgr Jan Drozdowski” z Poznania. Organy posiadają 2200 piszczałek – począwszy od największych - 5,5 m, do najmniejszych – 1 cm.

Zamontowano 5 miechów i turbinę wytwarzającą 40 m³ powietrza na minutę. Ze względu na dobrą akustykę wnętrza kościoła odbywają się tu liczne koncerty muzyczne o charakterze religijno-społecznym.

W kościele działają liczne stowarzyszenia jak: chór „Dzwon”, który zyskał sławę w kraju i za granicą, „Stowarzyszenie Rodzin Katolickich”, „Żywy Różaniec”, „Apostolstwo Modlitwy”, itp.

Do rozbudowy i budowy kościoła szczególnie przyczynił się ks. kanonik Klemens Baumgart, dziekan. Urodzony w 1917 r. W 1936 r był absolwentem gimnazjum w Chełmnie. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1947 r. W okresie II wojny światowej przebywał w obozie dla wysiedleńców w Toruniu. Od 1942 był na pracach przemysłowych w Gdańsku. Pierwszą pracę jako kapłan podjął w kościele św. Mikołaja w Grudziądzu, następną w parafii w Rytlu, Nowem, Kościerzynie, Gdyni i Żukowie. Od 1970 r. został proboszczem parafii św. Krzyża w Grudziądzu, aż do 1987 r., kiedy przeszedł na emeryturę i po kilku latach zmarł. Jego grób znajduje się przy wolno stojącej wieży kościoła, od strony północnej. Był bardzo lubiany wśród parafian za swój wielki wkład pracy w budowie kościoła.

Kontynuatorem dalszych prac w świątyni i na zapleczu jest ks. Stanisław Andryk, Kanonik Honorowy kapituły katedralnej i wice dziekan, który z poświęceniem dba o swój kościół. Znalazł również zrozumienie w społeczeństwie parafian, którzy są bardzo zadowoleni z jego pracy duszpasterskiej.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.